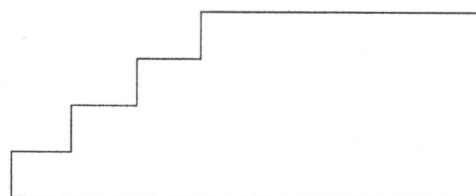

*JE LI U HRVATSKOJ
ZNANOST
RAZVOJNI RESURS?*

Uz temu

Kada sam razmišljao o općoj konceptualizaciji posebnog broja ovog časopisa, posvećenog hrvatskoj znanosti, prva ideja što mi je pala na pamet bila je sintagma "industrija znanja", kojom se u razvijenim zemljama označuje ukupan znanstveno-izobrazbeni sektor, a koja u novije vrijeme i u nas dobiva pravo građanstva. Ako bi nam to bilo polazište ovog tematskog broja, onda bi time bila definirana i problematizacija znanosti u Hrvatskoj. Ako je riječ o pravoj a ne tek o metaforičkoj industriji, onda bi nam se nametnuli sljedeći problemi: (1) produktivnost ne samo znanstvenih informacija već i znanstvenog kadra; (2) efektivnost (učinkovitost) te industrije; (3) ekonomičnost industrije znanja. Naravno, produktivnost se mjeri scijentološkim metodama, a efektivnost se također može mjeriti upotrebom statističkih metoda. Napose bi trebalo ispitati isplativost domaće "industrije znanja", što bi značilo komparativnu analizu troškova domaće proizvodnje znanja u usporedbi s "uvozom" znanstvenih informacija i kadrova.

No, takav pristup pretpostavlja da je znanost neupitna vrijednost u hrvatskom društvu. Ona doista jest neupitna na razini društvene retorike ili diskursa. U minulih pedeset godina u Hrvatskoj je potpuno prihvaćena retorika koja prevladava u razvijenim demokratskim zemljama Zapada. Moglo bi se reći da je društveni diskurs o znanosti u Hrvatskoj potpuno ažuriran prema diskursu koji prevladava na Zapadu. Međutim, realnost je sasvim drukčija. Stvarni položaj i funkcija znanosti posve je drukčiji od službenog diskursa. To bi se moglo dokazati upotrebom različitih socio-ekonomskih i kulturnih indikatora. Riječ je zapravo o mjestu znanosti i sveučilišne naobrazbe na listi nacionalnih prioriteta: je li znanost visoki prioritet u raspodjeli bruto društvenog proizvoda ili je to vrlo nizak prioritet. Za taj prioritet postoji jedan sintetičan pokazatelj koji se upotrebljuje u svim modernim društvima, a to je postotak društvenog proizvoda per capita što se izdvaja za znanost i za visoku naobrazbu. Tu postoje međunarodni standardi prema kojima se prosuđuju nacionalni prioriteti i posebno položaj znanosti na ljestvici nacionalnih prioriteta.

To su danas općepoznate stvari. Ako se izdvaja za znanstvena istraživanja manje od 1% BDP-a, onda se smatra da znanost pripada donjem dijelu ljestvice nacionalnih prioriteta. A u Hrvatskoj je već pola stoljeća izdvajanje za znanost ispod te donje granice. U posljednjem razdoblju položaj znanosti na ljestvici nacionalnih prioriteta još se i pogoršao. Premda su tom pogoršanju "kumovale" ratne prilike, ono se ipak ne može objasniti samo ratnim štetama i gubitcima. Postoje, naime, neki sekularni trendovi pogoršanja društvenog položaja znanosti i visoke (a to znači i cjelokupne) naobrazbe. Čini mi se da bi u takvoj prilici bilo neprimjereno razmatrati znanstveno-izobrazbeni sektor kao "industriju znanja". Naime, i sami znanstveni istraživači koji se već dulje vrijeme bave istraživanjem toga sektora, došli su do zaključka kako je položaj znanosti u hrvatskom društvu marginalan. I to je glavni splet razloga zbog kojih su podatci o produktivnosti, efikasnosti i ekonomičnosti "industrije znanja" katastrofalno loši.